

אבי דיכטר, רוזישץ

בזכותכם אנחנו כאן

איני זקוק לחיזוקים ולנימוקים מדוע אני חי בארץ ועוסק במשך 45 שנה בביטחון עם ישראל. אבל כאן, בעיירה שבה נולדתם וגדלתם, הוריי האהובים, אל מול בור המוות של בני משפחתי, נשבעתי שוב לזכור. לזכור – ודבר לא לשכוח

לא מצאתי ולו פולני או אוקראיני אחד שיודה כי הם ראו ושמעו את הבכי ואת הצעקות ואת התפילות ולבסוף את היריות, אלו של יום י' באלול, 22 אוגוסט 1942. הם האוינו לטרטור מכונות הירייה כאילו המדובר ברעש מכונות תפירה. אלא שמכונות רצח אלה פלטו כדורים חיים לאורך כל היום, עד שכולם שכנו דוממים, מתבוססים איש בדם רעהו. חלקם נמתצו למוות מכובד משקלן של גופות בני משפחתם מבלי שהקליעים הספיקו לגעת בהם.

אמא ואבא, אתם יודעים שהתמודדתי בחיי עם הרבה תחושות של כאב ואובדן, אך היום, כאן בבית הראשון שלכם, שהפך לבית קברות ענקי של משפחתנו, במקום שבו נרצחו כמעט כל השורשים שלי, חשבתי רק על דבר אחד: איך ומאיפה שאבתם למען השם כוח כדי להקים משפחה ולהביא את יעל (אחותי) ואותי לעולם. איך למרות הכל, ואולי בגלל הכל, בניתם משי פחה ועוד בארץ ישראל.

אבא, חציתי היום ברכב את הרחוב שבו גרת עם משפחתך. בקצה הרחוב עצרתי את הרכב ועברתי בסמטה שלכם ברגל. זכרתי את ססיפרת לי לפני מותך – על החוויה המצמררת שעברת שם. ראיתי בדמיוני אותך הולך שם לבוש במדי הצבא הרוסי עם נשק על הכתף, תר בעיניך אחר מי מבין בני המשפחה שאולי שרד את התופת, אך לשווא. רק פולנים, חלקם שכנים שהכרת, הביטו בך מבעד לחלונות הבתים שבהם התגוררו יהודים בטרם גורשו לגטו. התקרבת לביתך בתחושה קשה. הבנת שגם ביתך מאוכלס כבר בדוידים אחרים.

לילדים שראיתי ברחוב על יד ביתך לא היה שום קשר לאלה שאתה ראית אן, בשלהי המלחמה, כשלתפעת הבחנת שהם לברי שים בבגדים של אחיך מנדל ואחותך רייזל. קפאתי במקומי והבטתי בהם עד שנסתלקו. אתה, אבא, המשכת מכאן לעוד חודשים של מלחמה עד לניצחון על הנאצים.

אבא יהושוע (שיקה) ואמא מלכה היקרים שלי, איני זקוק לחיזוקים ולנימוקים מדוע אני חי בארץ ועוסק במהלך 45 השנים האחרונות בביטחון עם ישראל. אבל היום, כאן בעיירה שבה נולדתם וגדלתם, הוריי האהובים, אל מול בור המוות של בני משפחתי, נשבעתי שוב לזכור, לזכור ודבר לא לשי כוח. בזכותכם צמחה משפחה מהעץ הזה של משפחות דיכטר וקוניוך. הנאצים ועוזריהם הצליחו לגדוע רבים מענפיו, אך לא את הגזע עצמו. אותו גזע עץ דיכטרי תופס גובה ועובי. שני ילדים, שישה נכדים ועשרה נינים (לא סופי...). האדמה המקוללת כאן אינה ראויה לשורשים שלכם, בני משפחתי היקרים. העץ כולו עשה עלייה לישראל ב-1949 ונקלט היטב. העידן שבו רוצחים יהודים משום שהם יהודים לא יחזור עוד. אבא ואמא, מעל שפת בור המוות של משפחתנו, אני אומר לכם את המילים הכי פשוטות שעולות ממוחי ומתוכי: אני אוהב ומתגעגע אליכם מאוד מאוד.

מא ואבא היקרים. חלפו 75 שנה מאז נמלטתם מהעיירה רוזישץ (בפולין של אז ואוקראינה כיום), שבה נולדתי תם וגדלתם כילדים וכנעדים, עד שרגל דיכטריית דרכה שוב על האדמה המקוללת הזו. אמאל'ה, את רחית את הסכמתך לחזור למקום שבו נרצחו כמעט כל בני משפחתך, עד שכבר לא יכולת לנסוע לאוקראינה. אבאל'ה, אתה שנשאת לבורך, שורר יחיד למשפחה מפוארת, לא הסכמת אפילו לשמוע על האפשרות לחזור לשם.

הגעתי לעיירה שכה אהבתם כילדים וכה שנאתם מאז ניציתם לתם מהטבח הנורא שעבר על יהודי רוזישץ. עימי הגיע סמי גן, שאביו יענקל (ג'ק) ודודו אנשל הצליחו לשרוד בזכות תר שייתו של אביהם שמואל, שהפקידם בידיו של ידידו הנוצרי, והוא העבירו לנוצרי אחד, אשר הסתירם כילדים בני 6 ו-16. במהלך ביקורנו כאן, כאשר הגענו לשגרירות ישראל בקייב, הענקנו לילדיהם את אות חסיד אומות העולם שיד ושם החדי ליטה שהם זכאים לקבלו.

במקום שבו נרצחו כמעט כל השורשים שלי, חשבתי רק על דבר אחד: איך ומאיפה שאבתם למען השם כוח להקים משפחה. איך למרות הכל, ואולי בגלל הכל, בניתם משפחה ועוד בישראל

לסמי ולי היתה סבתא רבה משותפת – אמא של סבא שלי אברום מוישה, שעל שמו קראתם לי, הוריי האהובים. דבורה היתה הסבתא שלך, אבא, וגם הסבתא של ג'ק ואנשל. גם אותה הוליד הגסטפו אל הבור שבכניסה לעיירה, ליד מסילת הברזל. יחד עם אלפי היהודים שנתרו בגטו שבצפון רוזישץ, הם הצעידו את כולם מהגטו שלידי בית הקברות היהודי, לאורך הרחוב הראשי של העיירה ועד לבור הענק שבקצה השני. 3,870 יהודים – אישה ואיש, זקנים ותינוקות, ילדים ונערים, נשים וגברים – הובלו כצאן לטבח. במהלך ביקורי כאן הראה לי ראש הקהילה היהודית מסמך שבו מודווחים הגרמנים על עוד 1,425 יהודים שהתווספו על ידם בקלות לרשימת הנרצחים. גם פולנים חירשים היו שומעים את גרירת הרגליים של נחמן יואל והניה, הורייך אמאל'ה, ואת צרחות האימים של אחייך הצעירים, חיה ואברהם ודוד, שהגסטפו רצח לנגד עינייך בטרם ברחת מהגטו עם חברותייך רגע לפני שעמדו לצרף אתכן לתור פת המוות. הפולנים שגרו לאורך הרחוב הראשי צפו גם צפו בהורייך, אבא, אברהם משה ומינרל, כשהם מנסים לא להשאיר מאחור אף אחד מאחיך שמה יונבו בהם הגרמנים או הפולנים. על כפיים נשאו את רייזל בת ה-5 ואת איציק בן ה-7. כולם הוצעדו אל בור המוות למרגלות הגבעה שבכניסה לעיירה.